

УДК 611.92-055.1(477)

М. М. Шинкарук-Ликовицька, О. О. Кощора, В. О. Орловський
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова, м. Вінниця

ВІДМІННОСТІ КЕФАЛОМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ У ПРАКТИЧНО ЗДОРОВИХ ЧОЛОВІКІВ УКРАЇНИ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ОБЛИЧЧЯ

В статті описані відмінності кефалометричних показників у практично здорових чоловіків загальної групи і представників центрального регіону України з різними типами обличчя. При порівнянні відмінностей кефалометричних показників між практично здоровими чоловіками загальних груп або представниками центрального регіону України з різними типами обличчя встановлено, що у напрямку дуже вузьке обличчя < вузьке обличчя < середнє обличчя < широке обличчя відмічається збільшення найбільшої і найменшої ширини голови, ширини обличчя, середньої ширини обличчя, ширина ротової щілини, довжина тіла нижньої щелепи справа і зліва. І, навпаки, в напрямку широке обличчя < середнє обличчя < вузьке обличчя < дуже вузьке обличчя відмічається збільшення висоти лоба, фізіологічної довжини обличчя, довжини, висоти і глибини носа, висоти верхньої частини обличчя, відстані між назів та міжрізцевою точкою, морфологічної довжини обличчя.

Ключові слова: кефалометрія, практично здорові чоловіки, тип обличчя, регіональні відмінності.

Робота є фрагментом НДР «Клініко-експериментальне обґрунтування застосування нових методів профілактики, діагностики, лікування дітей та підлітків із аномаліями зубощелепної системи та ускладненнями карієсу» (№ державної реєстрації: 0115U007010).

Часто в результаті ортодонтичного лікування пацієнти окрім вирівнювання зубів бажають отримати гарну посмішку, яка гармонійно відповідає їх рисам і розмірам обличчя [13]. Оцінка співвідношень розмірів і обличчя і зубів суттєва, оскільки при їх різних співвідношеннях пацієнт сприймається оточуючими людьми по-різному [12, 14]. Естетичний результат оцінюється лише тоді, коли розглядається все обличчя людини, а не ізольована ділянка порожнини рота. Отже, вивчення параметрів і показників лицьового відділу голови є невід'ємною частиною діагностичного протоколу сучасної ортодонції [10, 11].

Незаперечно, основним методом вивчення естетики обличчя в процесі ортодонтичного лікування є кефалометричне дослідження голови, яке включає вивчення її параметрів, типу обличчя і розміру окремих його частин [1, 4]. Порівняння отриманих даних з етнічною, регіональною, віковою, статевою і індивідуальною нормою дозволяє визначити наявність та вираженість функціональних і морфологічних порушень зубощелепної системи і вибрати раціональний метод їх лікування [5, 6, 7, 9].

Метою роботи було встановити відмінності кефалометричних показників у практично здорових чоловіків з різним типом обличчя загалом і представників центрального регіону України.

Матеріал та методи дослідження. У результаті попереднього опитування (за допомогою скринінг-опитувальника [3] більш ніж 3500 чоловіків віком від 19 до 35 років із різних регіонів України авторами відібрано 200 практично здорових чоловіків, у третьому поколінні мешканців різних етно-територіальних регіонів зі сприйнятливими, помірно сприйнятливими і задовільними за екологічних умов проживання населення місцевостей України, яким проведено кефалометричне та комп'ютерно-томографічне (використовували дентальний конусно-променевий томограф Veraviewerocs-3D, доза опромінення 0,011-0,048 мЗв) дослідження. Комітетом з біоетики Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова (протокол № 8 від 10.09.2013) встановлено, що проведені дослідження повністю відповідають етичним і морально-правовим вимогам згідно наказу МОЗ України № 281 від 01.11.2000 р. та не суперечать основним біоетичним нормам Гельсінської декларації, Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину (1977).

Кефалометричне дослідження складалося з визначення параметрів мозкового та лицьового відділів голови за допомогою великого ковзного циркуля із шкалою у натуральну величину системи Мартіна та м'якої сантиметрової стрічки. Кефалометричні дослідження проводили із врахуванням загальноприйнятих рекомендацій та анатомічних точок [1, 2].

Значення лицьового вказівника (морфологічного індексу Гарсона) отримували за відповідною формулою [8]. При значенні показника до 78,9 чоловіків відносили групи з дуже широким обличчям; 79,0-83,9 – широким обличчям; 84,0-87,9 – середнім обличчям; 88,0-92,9 – вузьким обличчям; 93,0 і більше – дуже вузьким обличчям.

Встановлено наступний розподіл: чоловіки з дуже широким обличчям: північний регіон – 1; південний регіон – 1; центральний регіон – 1; західний регіон – 1; східний регіон – 4; чоловіки із широким обличчям: північний регіон – 2; південний регіон – 2; центральний регіон – 7; західний регіон – 2; східний регіон – 5; чоловіки із середнім обличчям: північний регіон – 3; південний регіон – 8; центральний регіон – 9; західний регіон – 2; східний регіон – 5; чоловіки із вузьким обличчям: північний регіон – 8; південний регіон – 12; центральний регіон – 18; західний регіон – 16; східний регіон – 17; чоловіки із дуже вузьким обличчям: північний регіон – 18; південний регіон – 10; центральний регіон – 29; західний регіон – 16; східний регіон – 17.

Статистичну обробку отриманих результатів проводили за допомогою ліцензійного статистичного програмного пакету “Statistica 6.1” з використанням непараметричних методів. Достовірність різниці значень між незалежними кількісними величинами визначали за допомогою U-критерію Мана-Уїтні.

Результати дослідження та їх обговорення. В результаті проведених досліджень нами встановлений процентильний розмах (25,0 percentl і 75,0 percentl) кефалометричних показників у практично здорових чоловіків із різних регіонів України (загальна група) та у представників центрального регіону України із різними типами обличчя, як найбільш численної групи досліджуваної вибірки (табл. 1). Встановлено, що найбільша ширина голови у загальної групи чоловіків із широким і середнім обличчям достовірно ($p < 0,01-0,001$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Найбільша ширина голови у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Найменша ширина голови у загальної групи чоловіків із середнім обличчям достовірно ($p < 0,01-0,001$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Найменша ширина голови у загальної групи чоловіків із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким обличчям.

Ширина обличчя у загальної групи чоловіків із широким і середнім обличчям достовірно ($p < 0,01-0,001$) більша порівняно з чоловіками із дуже вузьким і вузьким обличчям. Даний розмір у загальної групи чоловіків із вузьким обличчям достовірно ($p < 0,001$) більший порівняно з чоловіками із дуже вузьким обличчям. Ширина обличчя у представників центрального регіону із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) менша, ніж у чоловіків із іншими типами обличчя. Середня ширина обличчя у загальної групи чоловіків із середнім обличчям достовірно ($p < 0,05-0,001$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Середня ширина обличчя у загальної групи чоловіків із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким обличчям.

Висота лоба у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) менша порівняно з чоловіками із середнім і вузьким обличчям.

Фізіологічна довжина обличчя у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) більша порівняно із чоловіками з іншими типами обличчя.

Довжина носа у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із середнім обличчям. Даний розмір у чоловіків із вузьким обличчям має тенденцію до більших значень ($p = 0,058-0,068$) порівняно із чоловіками із широким і середнім обличчям. Довжина носа у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) менша порівняно з чоловіками із середнім і дуже вузьким обличчям і має значну тенденцію до менших значень ($p = 0,060$) порівняно із чоловіками з вузьким обличчям.

Висота носа у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із широким обличчям і має тенденцію до більших значень ($p = 0,065$) порівняно із чоловіками з середнім обличчям. Висота носа у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) менша порівняно з чоловіками із середнім і дуже вузьким обличчям.

Глибина носа у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із широким і середнім обличчям. Глибина носа у представників центрального регіону із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із широким і має значну тенденцію до більших значень ($p = 0,054$) порівняно з чоловіками із середнім обличчям. Встановлено, що найбільша ширина голови у загальної групи чоловіків із широким і середнім обличчям достовірно ($p < 0,01-0,001$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Найбільша ширина голови у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям.

Процентильний розмах (25,0th percentl – 75,0th percentl) кефалометричних показників у практично здорових чоловіків із різними типами обличчя загалом і представників центрального регіону України

Показники	Група	Тип обличчя			
		широке	середнє	вузьке	дуже вузьке
1	2	3	4	5	6
DUG_GOP	загалом	56.5 – 58.0	56.5 – 58.8	55.5 – 58.0	56.0 – 58.0
	центр. регіон	57.0 – 58.0	56.0 – 58.0	55.5 – 59.0	56.0 – 59.0
DUG_AUAU	загалом	30.0 – 32.0	30.0 – 33.0	30.0 – 32.0	30.0 – 32.0
	центр. регіон	30.0 – 32.0	30.0 – 32.0	30.0 – 32.0	31.0 – 32.0
DUGS_GOP	загалом	31.0 – 33.0	30.5 – 33.0	31.0 – 33.0	31.0 – 33.0
	центр. регіон	32.0 – 34.0	31.0 – 33.0	31.0 – 33.0	31.0 – 33.0
G_OP	загалом	18.0 – 19.5	18.0 – 19.0	18.0 – 19.0	18.0 – 19.0
	центр. регіон	18.0 – 20.0	18.0 – 19.0	18.0 – 19.0	18.0 – 19.5
EY_EY	загалом	15.5 – 16.0	15.0 – 16.0	15.0 – 15.5	15.0 – 15.5
	центр. регіон	15.0 – 16.0	15.0 – 15.5	15.0 – 15.0	15.0 – 15.0
FMT_FMT	загалом	13.0 – 14.0	13.0 – 14.0	12.0 – 13.0	12.0 – 13.0
	центр. регіон	12.5 – 13.5	13.0 – 13.5	12.0 – 13.0	12.0 – 13.0
ZY_ZY	загалом	14.0 – 14.5	14.0 – 14.5	13.5 – 14.0	13.0 – 14.0
	центр. регіон	14.0 – 14.5	14.0 – 14.0	13.0 – 14.0	13.0 – 14.0
ZM_ZM	загалом	11.0 – 11.0	11.0 – 11.5	10.0 – 11.0	10.0 – 11.0
	центр. регіон	11.0 – 11.0	11.0 – 11.0	10.0 – 11.0	10.0 – 11.5
GO_GO	загалом	10.5 – 11.0	10.5 – 11.0	10.0 – 11.0	10.0 – 11.0
	центр. регіон	10.0 – 11.0	10.0 – 11.0	10.0 – 11.0	10.0 – 11.0
TR_N	загалом	5.5 – 6.4	5.8 – 6.5	5.5 – 6.6	5.7 – 6.6
	центр. регіон	5.3 – 5.8	5.8 – 6.4	6.0 – 6.8	5.6 – 6.7
TR_GN	загалом	17.3 – 18.1	17.4 – 18.6	17.5 – 18.9	17.8 – 19.3
	центр. регіон	16.7 – 17.8	17.2 – 18.3	17.5 – 19.0	17.6 – 19.1
N_PRN	загалом	3.0 – 5.7	2.7 – 6.0	3.2 – 6.0	3.1 – 6.2
	центр. регіон	2.8 – 5.5	5.6 – 6.1	3.0 – 6.0	5.5 – 6.2
N_SN	загалом	2.8 – 5.7	2.7 – 6.0	3.0 – 5.9	3.0 – 6.1
	центр. регіон	2.7 – 5.5	5.4 – 5.9	2.8 – 5.9	5.5 – 6.1
SN_PRN	загалом	1.9 – 2.2	1.8 – 2.3	1.9 – 2.3	2.0 – 2.3
	центр. регіон	1.9 – 2.0	1.8 – 2.2	2.0 – 2.5	2.0 – 2.4
N_STO	загалом	5.1 – 6.9	5.1 – 7.0	5.4 – 7.8	5.7 – 8.1
	центр. регіон	6.0 – 7.2	5.4 – 6.3	6.0 – 8.4	6.0 – 8.1
N_I	загалом	7.5 – 8.0	7.7 – 8.2	7.8 – 8.4	8.0 – 8.6
	центр. регіон	7.4 – 7.8	7.5 – 8.0	7.9 – 8.5	8.2 – 8.8
N_GN	загалом	11.5 – 12.0	12.2 – 12.4	12.0 – 13.0	12.7 – 13.5
	центр. регіон	11.4 – 11.8	12.1 – 12.3	12.0 – 13.0	12.8 – 13.5
MF_MF	загалом	3.0 – 3.2	2.9 – 3.2	2.8 – 3.2	2.8 – 3.2
	центр. регіон	2.8 – 3.1	2.9 – 3.2	2.8 – 3.2	3.0 – 3.2
EK_EK	загалом	9.5 – 10.0	9.6 – 10.2	9.3 – 10.0	9.5 – 10.1
	центр. регіон	9.3 – 10.0	9.8 – 10.2	9.3 – 10.0	9.5 – 10.2
AL_AL	загалом	3.3 – 3.6	3.4 – 3.6	3.3 – 3.6	3.3 – 3.6
	центр. регіон	3.2 – 3.6	3.3 – 3.6	3.3 – 3.7	3.3 – 3.6
CHI_CHI	загалом	4.8 – 5.5	5.0 – 5.5	4.8 – 5.4	4.8 – 5.3
	центр. регіон	4.7 – 5.5	5.0 – 5.4	4.8 – 5.4	4.8 – 5.5
RGO_GN	загалом	9.7 – 10.5	10.0 – 10.7	9.8 – 10.5	9.8 – 10.3
	центр. регіон	9.7 – 10.8	9.8 – 10.4	10.0 – 10.5	10.0 – 10.4
LGO_GN	загалом	9.6 – 10.6	10.0 – 10.7	9.8 – 10.5	9.8 – 10.3
	центр. регіон	9.5 – 11.0	9.8 – 10.4	9.8 – 10.5	9.8 – 10.4

Примітка: DUG_GOP – найбільший обхват голови через надперенісся (глабелла) та ініон; DUG_AUAU – поперечна дуга, що вимірюється стрічкою від правої козелкової точки до лівої; DUGS_GOP – сагітальна дуга, що вимірюється стрічкою від глабелли до потиличної точки; G_OP – найбільша довжина голови, це відстань від глабелли до опистокраніон; EY_EY – найбільша ширина голови (потилічний діаметр); FMT_FMT – найменша ширина голови (лобовий діаметр); ZM_ZM – середня ширина обличчя, це відстань між зігомасиллярними точками; ZY_ZY – ширина обличчя, це відстань між виличними точками; GO_GO – ширина нижньої щелепи, або ширина між кутами нижньої щелепи; TR_N – висота лоба, це пряма відстань між точками тріхіон і назіон; TR_GN – фізіологічна довжина обличчя, це відстань від тріхіона (лінія росту волосся) до гнатіон; N_PRN – довжина носа, це відстань між назіон та проназіон; N_SN – висота носа, це відстань між верхньоносовою і підносовою точками; SN_PRN – глибина носа, це відстань між підносовою точкою та проназіон; N_STO – висота верхньої частини обличчя, це відстань від носової до ротової точок; N_I – відстань між назіон та міжрізцевою точкою; N_GN – морфологічна довжина обличчя, це пряма відстань від назіон до гнатіон; MF_MF – міжочномкова ширина (передня міжорбітальна ширина), це прямолінійна відстань між внутрішніми кутами очних ямок; EK_EK – зовнішньоочна ширина (біорбітальна ширина), це прямий розмір між зовнішніми кутами очних щілин; AL_AL – ширина основи носа (відстань між алярними точками); CHI_CHI – ширина ротової щілини; RGO_GN – довжина тіла нижньої щелепи зправа; LGO_GN – довжина тіла нижньої щелепи зліва.

Найменша ширина голови у загальної групи чоловіків із середнім обличчям достовірно ($p < 0,01-0,001$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Найменша ширина голови у загальної групи чоловіків із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким обличчям.

Ширина обличчя у загальної групи чоловіків із широким і середнім обличчям достовірно ($p < 0,01-0,001$) більша порівняно з чоловіками із дуже вузьким і вузьким обличчям. Даний розмір у загальної групи чоловіків із вузьким обличчям достовірно ($p < 0,001$) більший порівняно з чоловіками із дуже вузьким обличчям. Ширина обличчя у представників центрального регіону із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) менша, ніж у чоловіків із іншими типами обличчя.

Середня ширина обличчя у загальної групи чоловіків із середнім обличчям достовірно ($p < 0,05-0,001$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Середня ширина обличчя у загальної групи чоловіків із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша, ніж у чоловіків із дуже вузьким обличчям.

Висота лоба у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) менша порівняно з чоловіками із середнім і вузьким обличчям.

Фізіологічна довжина обличчя у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) більша порівняно із чоловіками з іншими типами обличчя.

Довжина носа у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із середнім обличчям. Даний розмір у чоловіків із вузьким обличчям має тенденцію до більших значень ($p = 0,058-0,068$) порівняно із чоловіками із широким і середнім обличчям. Довжина носа у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05$) менша порівняно з чоловіками із середнім і дуже вузьким обличчям і має значну тенденцію до менших значень ($p = 0,060$) порівняно із чоловіками з вузьким обличчям.

Висота носа у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із широким обличчям і має тенденцію до більших значень ($p = 0,065$) порівняно із чоловіками з середнім обличчям. Висота носа у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) менша порівняно з чоловіками із середнім і дуже вузьким обличчям.

Глибина носа у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із широким і середнім обличчям. Глибина носа у представників центрального регіону із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із широким і має значну тенденцію до більших значень ($p = 0,054$) порівняно з чоловіками із середнім обличчям.

Висота верхньої частини обличчя у чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) більша порівняно із чоловіками із середнім і широким обличчям, а у чоловіків із вузьким обличчям достовірно ($p < 0,05$) більша порівняно із чоловіками із середнім обличчям. Висота верхньої частини обличчя у чоловіків із середнім обличчям достовірно ($p < 0,05$) менша порівняно із чоловіками із дуже вузьким обличчям і має значну тенденцію до менших значень ($p = 0,059$) порівняно із чоловіками із вузьким обличчям.

Відстань між назіон та міжрізцевою точкою у загальної групи чоловіків із широким і середнім обличчям достовірно ($p < 0,01-0,001$) менша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Даний розмір у загальної групи чоловіків із вузьким обличчям достовірно ($p < 0,001$) менший порівняно з чоловіками із дуже вузьким обличчям. Відстань між назіон та міжрізцевою точкою у представників центрального регіону із широким і середнім обличчям достовірно ($p < 0,05-0,001$) менша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям.

Морфологічна довжина обличчя у загальної групи чоловіків із широким і середнім обличчям достовірно ($p < 0,05-0,001$) менша, ніж у чоловіків із дуже вузьким і вузьким обличчям. Даний розмір у загальної групи чоловіків із вузьким обличчям достовірно ($p < 0,001$) менший порівняно з чоловіками із дуже вузьким обличчям та у чоловіків із середнім обличчям достовірно більший ($p < 0,05$), ніж у чоловіків із широким обличчям. Морфологічна довжина обличчя у представників центрального регіону із широким обличчям достовірно ($p < 0,05-0,01$) менша, ніж у чоловіків із середнім і вузьким обличчям. Даний розмір у представників центрального регіону із дуже вузьким обличчям достовірно ($p < 0,001$) більший порівняно з чоловіками із іншими типами обличчя.

Міжочноямкова ширина у представників центрального регіону із дуже вузьким обличчям має значну тенденцію до більших значень ($p=0,054$) порівняно із чоловіками із широким обличчям.

Зовнішньоочна ширина у загальної групи чоловіків із вузьким обличчям достовірно ($p<0,05$) менша порівняно з чоловіками із середнім обличчям. Даний розмір у представників центрального регіону із дуже вузьким обличчям має значну тенденцію до більших значень ($p=0,060$) порівняно з чоловіками із вузьким обличчям.

Ширина ротової щілини, довжина тіла нижньої щелепи справа і зліва у загальної групи чоловіків із дуже вузьким обличчям достовірно ($p<0,05$) менша порівняно з чоловіками із середнім обличчям.

При порівнянні величини решти показників (найбільший обхват голови через надперенісся, сагітальна і поперечна дуга, найбільша ширина голови, ширина нижньої щелепи, ширина основи носа) між практично здоровими чоловіками загальних груп або представниками центрального регіону України з різними типами обличчя не встановлено достовірних відмінностей або тенденцій відмінностей величини даних показників.

Таким чином, при порівнянні відмінностей кефалометричних показників між практично здоровими чоловіками загальних груп або представниками центрального регіону України з різними типами обличчя встановлено, що у напрямку дуже вузьке обличчя < вузьке обличчя < середнє обличчя < широке обличчя відмічається збільшення найбільшої і найменшої ширини голови, ширини обличчя, середньої ширини обличчя, ширина ротової щілини, довжина тіла нижньої щелепи справа і зліва. І, навпаки, в напрямку широке обличчя < середнє обличчя < вузьке обличчя < дуже вузьке обличчя відмічається збільшення висоти лоба, фізіологічної довжини обличчя, довжини, висоти і глибини носа, висоти верхньої частини обличчя, відстані між назіон та міжрізцевою точкою, морфологічної довжини обличчя.

Висновки

1. Визначення відмінностей кефалометричних показників у пацієнтів з різними типами обличчя є невід'ємною частиною інформації, яку повинен отримати стоматолог при плануванні ортодонтичного лікування.
2. Встановлено достовірне збільшення поперечних та зменшення повздовжніх розмірів між краніометричними точками черепа в напрямку вузьке обличчя < вузьке обличчя < середнє обличчя < широке обличчя.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати надають можливість визначити, що кефалометричні параметри, як і інші показники в стоматологічній естетиці та ортодонтії, демонструють варіації і нюанси, які виражають індивідуальність при певному типі обличчя. Перспективним є дослідження розподілу краніотипів і типів обличчя серед практично здорових чоловіків із різних регіонів України, що дасть можливість досягнути остаточної узгодженості щодо кефалометричних показників і їх відмінностей на рівні етнічної групи і субпопуляцій.

Список літератури

1. Alekseev V. P. Kranimetriya: metodika antropologicheskikh issledovaniy / V.P. Alekseev, G.F. Debets // – М.: Nauka, - 1964. – 128 s.
2. Bunak V.V. Antropometriya. Prakticheskiy kurs / V.V. Bunak // – М.: Uchpedgiz, -1941. – 368 s.
3. Danilenko G. M. Gigienichna skringing-otsinka vprovadzhennya zdorov'yaformuyuchih innovatsiy u zagalnoosvitnih navchalnih zakladah / G.M. Danilenko, L.D. Pokroeva, I.S. Kratenko [ta in.] // – Harkiv, - 2006. – 76 s.
4. Levitskiy V. V. Razrabotka sistemyi trehmernooy vizualizatsii litsa i zubnyih ryadov i ee primenenie v stomatologicheskoy klinike: avtoref....kand. med. nauk / V. V. Levitskiy // – Moskva, - 2008. – 20 s.
5. Muzurova L. V. Korrelyatsionnyie svyazi lineyniyh kranio-kefalometricheskikh parametrov u lits s ortognati-cheskim prikusom / L. V. Muzurova, A.M. Rezugin // Morfologiya. – 2008. – No. 2. – S. 92.
6. Magomedov T. B. Vozrastnaya izmenchivost kefalometricheskikh parametrov u detey i yunoshey / T.B. Magomedov, G. A. Dobrovolskiy, L.V. Muzurova [i dr.] // Fundamentalnyie issledovaniya. – 2012. – No. 2. – S. 311-313.
7. Magomedov T. B. Vozrastnaya i individualno-tipologicheskaya izmenchivost kefalometricheskikh parametrov u lits muzhskogo pola 7-17 et: avtoref. dis... kand. med. nauk / T.B. Magomedo. – Saratov, - 2012. – 27 s.
8. Proffit U. R. Sovremennaya ortodontiya / U. R. Proffit / per. s angl.; pod red. L.S. Persina. – М.: MEDpress-inform, - 2006. – 560 s.
9. Rezugin A.M. Vozrastnaya i individualnaya izmenchivost kranio-kefalometricheskikh parametrov u detey i yunoshey s ortognaticheskim prikusom : avtoref. .... kand. med. / A.M. Rezugin. – Saratov, - 2008. – 20s.
10. Flis P. S. Ortodontiya / P.S. Flis, N.A. Omelchuk, N.V. Raschenko // – Kiev: Meditsina, - 2008. – 360 s.
11. Allen D. Skeletal and Dental Contributions to Posterior Cross-bites / D. Allen, J. Rebellato, R. Sheats [et al.] // Angle Orthodontist. – 2003. – № 5. – P. 515-524.
12. Andersona G. Development of Cephalometric Norms Using a Unified Facial and Dental Approach / G. Andersona, W. Henry, B. Michael [et al.] // The Angle Orthodontist – 2006. – Vol. 76, № 4. – P. 612-618.

13. Bennet M.E. Understanding orthodontic treatment satisfaction from the patient's perspective: a qualitative approach / M.E. Bennet, J.F. C. Tulloch // *Clinical Orthod. and Research.* – 1999. – № 2. – P. 53.
14. Santoroa M. Accuracy of digital and analogue cephalometric measurements assessed with the sandwich technique / M. Santoroa, K. Jarjourab, T.J. Cangialosic // *American Journal Of Orthodontics add Dentofacial Orthopedics.* – 2006. – № 3. – P. 345-351.

Реферати

ОТЛИЧИЯ КЕФАЛОМЕТРИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ У ПРАКТИЧЕСКИ ЗДОРОВЫХ МУЖЧИН УКРАИНЫ С РАЗЛИЧНЫМИ ТИПАМИ ЛИЦА

Шинкарук-Диковицкая М. М., Коцюра О. А., Орловский В. А.

В статье описаны различия кефалометрических показателей у практически здоровых мужчин общей группы и представителей центрального региона Украины с различными типами лица. При сравнении различий кефалометрических показателей между практически здоровыми мужчинами общих групп или представителями центрального региона Украины с различными типами лица установлено, что в направлении очень узкое лицо < узкое лицо < среднее лицо < широкое лицо отмечается увеличение наибольшей и наименьшей ширины головы, ширины лица, средней ширины лица, ширины ротовой щели, длины тела нижней челюсти справа и слева. И, наоборот, в направлении широкое лицо < среднее лицо < узкое лицо < очень узкое лицо отмечается увеличение высоты лба, физиологической длины лица, длины, высоты и глубины носа, высоты верхней части лица, расстояния между назион и междурезцовою точкой, морфологической длины лица.

Ключевые слова: кефалометрия, практически здоровые мужчины, тип лица, региональные различия.

Статья надійшла 23.09.2016 р.

DIFFERENCES OF CEPHALOMETRIC PARAMETERS IN PRACTICALLY HEALTHY MEN WITH DIFFERENT TYPES OF FACES FROM UKRAINE

Shinkaruk-Dikovitska M.M., Kotsyura O.O., Orlovskiy V.O.

This article describes the differences cephalometric parameters in practically healthy male general group and representatives of the central region of Ukraine with different types of faces. When comparing the differences in cephalometric parameters between practically healthy men of common groups or representatives of central regions of Ukraine with different types of face ascertained that in direction very narrow face <narrow face <average face <broad face marked increase in the largest and smallest width of the head, the width of face, medium width of face, mouth slit width, the length of the body of the mandible on the right and left. Conversely, towards the broad face <average face <narrow face <very narrow face marked increase in the height of the forehead, physiological length of face, length, height and depth of the nose, the height of the top of the face, the distance between nasion and between the incisive point, morphological length of the face.

Key words: cephalometry, practically healthy men, the type of face, regional differences.

Рецензент Черкасов В.Г.

УДК 616.895.8-008.447-07

О. М. Юрченко

ДУ "Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України", м. Київ

КЛІНІКО-ПСИХОПАТОЛОГІЧНА ТА ПСИХОДІАГНОСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ХВОРИХ НА ПАРАНОЇДНУ ШИЗОФРЕНІЮ ТА ЇЇ ДІАГНОСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Метою роботи була оцінка діагностичної значущості клініко-психопатологічних та психодіагностичних характеристик хворих на параноїдну шизофренію (ПШ) та можливостей їхнього використання для підвищення надійності розпізнавання цього психічного розладу шляхом використанням сучасних методів комплексного урахування різномірних ознак. За допомогою опитувальника виразності психопатологічної симптоматики Derogatis (SCL-90-R) обстежено 107 чоловіків, хворих на ПШ і 70 здорових чоловіків, порівняного віку (36,45±0,91 років і 36,53±1,74 років відповідно). Встановлено, що психопатологічна симптоматика, оцінена за допомогою опитувальника Derogatis, в разі її використання у складі послідовної процедури Вальда (в модифікації Е.В.Гублера), може слугувати надійним додатковим засобом діагностики параноїдної шизофренії, що здатний забезпечити ідентифікацію цього захворювання з достовірністю не гірше $p < 0,001$. Показано, що найбільш інформативними маркерами наявності параноїдної шизофренії є: тривожність > 0,6 балів (ДК = 14,69; МІ = 2,98); депресія > 0,6 балів (ДК = 11,02; МІ = 2,75); обсесивність-компульсивність > 1,00 балу (ДК = 14,28; МІ = 2,63); а також психотизм > 0,3 балів (ДК = 10,79; МІ = 2,54).

Ключові слова: параноїдна шизофренія, комплексна діагностика, непрямі ознаки, послідовна процедура Вальда.

Робота є фрагментом НДР "Вивчити в лонгітудинальному когортному дослідженні вплив спадкових та середовищних факторів на перебіг адиктивних розладів (тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії, ігроманії тощо) та реабілітаційний потенціал хворих наркологічного профілю" (№ держреєстрації 0113U 001294)

У всіх країнах світу параноїдна форма шизофренії (ПШ) є найчастішою формою цієї хвороби [8]. Вона займає одне з провідних місць серед інших психічних та поведінкових розладів насамперед тому, що вражає осіб молодого, працездатного віку, має високий і надалі зростаючий показник первинної інвалідності внаслідок цього захворювання [7].

Незважаючи на багаторічні інтенсивні дослідження, ПШ залишається однією з найскладніших і актуальних проблем сучасної клінічної психіатрії. Її масштаб визначається цілою низкою обставин, серед яких: значна поширеність цього розладу, тяжкість його перебігу, важкі